

DOI: 10.18559/SOEP.2018.1.3

Katarzyna Czech

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Wydział Ekonomii,
Katedra Międzynarodowych Stosunków Ekonomicznych
katarzyna.czech@uekat.pl

UNIA EUROPEJSKA JAKO UCZESTNIK MIĘDZYNARODOWYCH PRZEPŁYWÓW KAPITAŁU NA PRZYKŁADZIE BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH – PRÓBA OCENY

Streszczenie: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) stanowią jedną z liczących się form współpracy między podmiotami współczesnej gospodarki światowej. Unia Europejska tradycyjnie odgrywała dużą rolę zarówno jako eksporter, jak i importer kapitału w formie BIZ i była liczącym się podmiotem w procesie przepływu kapitału w globalnej gospodarce. Jednak od początku XXI wieku można zauważyć spadek znaczenia UE na tle światowych strumieni przepływu kapitału w formie BIZ. Miała na to wpływ zarówno sytuacja wewnątrz UE związana m.in. z kolejnymi poszerzeniami oraz groźbą Brexitu, jak i oddziaływanie czynników zewnętrznych, takich jak globalny kryzys ekonomiczny 2007+.

Mimo pojawienia się nowych podmiotów aktywnie włączających się w międzynarodowy przepływ BIZ, a także w realizację procesu Brexitu, UE jako całość z pewnością utrzyma pozycję jednego z liderów tych przepływów. Wiele państw członkowskich wciąż będzie atrakcyjnym terenem dla lokowania kapitału przez inwestorów zagranicznych zarówno tych z innych państw UE, jak i spoza niej. Z kolei BIZ pochodzące z państw UE będą oczekiwanym źródłem nowoczesnych technologii i wsparcia kapitałowego w różnych branżach zarówno w innych państwach UE, w tym przede wszystkim tzw. nowych państwach członkowskich, jak i poza nią.

Słowa kluczowe: międzynarodowy przepływ kapitału, zagraniczne inwestycje bezpośrednie, Unia Europejska, atrakcyjność inwestycyjna.

Klasyfikacja JEL: F15, F21.

**THE EUROPEAN UNION AS A PARTICIPANT
OF INTERNATIONAL CAPITAL FLOWS,
WITH THE EXAMPLE OF FOREIGN DIRECT INVESTMENTS –
ATTEMPT OF EVALUATION**

Abstract: Foreign direct investment (FDI) are one of the major forms of cooperation among the participants of the modern world economy. The European Union has traditionally played a very important role both as an exporter and importer of capital in the form of FDI and was a major player in the process of capital flows in the global economy. However, since the beginning of the twenty-first century there has been a decrease in the role of the EU compared to the global flows of capital movements in the form of FDI. It was caused by the internal situation of the EU, related to, among others, further enlargements of the EU and the threat of Brexit, as well as by the impact of external factors such as the global economic crisis of 2007+.

Despite the emergence of new parties actively participating in the international flow of FDI, as well as the materialization of Brexit, the EU as a whole will remain one of the leaders of those flows. Many of the member countries will also remain an attractive area for capital investment for foreign investors, with those from other EU countries as well as from outside of it. At the same time the capital from EU countries will be a source of financing for new technologies and will support a variety of industries both in other EU countries, including in particular the so-called. new member states as well as beyond.

Keywords: foreign direct investment (FDI), European Union, investment attractiveness.

Wstęp

Dynamiczny wzrost bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), szybszy niż przyrost PKB i zwiększenie eksportu, doprowadził do wzrostu znaczenia inwestycji bezpośrednich w gospodarce światowej i potwierdził istotność tej formy lokat kapitałowych dla rozwoju poszczególnych podmiotów gospodarki światowej. Okres dynamicznego wzrostu BIZ rozpoczął się w połowie lat 80. XX wieku. Dotychczas zaobserwowano trzy załamania jego tendencji zwykłej – pierwsze w połowie lat 90. związane z konsekwencjami kryzysu w Rosji oraz Azji, w tym w Japonii, drugie na początku XXI wieku – było związane z pęknięciem tzw. bańki internetowej. Trzecie, najpoważniejsze załamanie, było związane z ogólnoswiatowym kryzysem finansowym i rozpoczęło się w 2007 roku. W ciągu ostatnich kilku dekad wartość przepływów BIZ zwiększyła się z 60 mld USD na początku lat 80.,

do ponad 1700 mld USD w 2015 roku. Unia Europejska była i jest aktywnym uczestnikiem tych przepływów, a jej udział w międzynarodowym przepływie kapitału w formie BIZ stanowi istotny czynnik determinujący jej pozycję w gospodarce światowej. Oczywiście, ogólnoświatowe załamania koniunktury oraz zmiany wewnętrzne w UE wpłynęły na jej transformację zarówno jako inwestora, jak i jako kraju przyjmującego kapitał zagraniczny na arenie gospodarki światowej.

Celem opracowania była próba oceny pozycji UE na tle przepływu kapitału w formie BIZ w skali globalnej, jak również określenie perspektywy dla ugrupowania w tym obszarze z uwzględnieniem wybranych zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań.

W opracowaniu wykorzystano metodę analizy porównawczej oraz opisowej.

1. Atrakcyjność inwestycyjna krajów Unii Europejskiej

Atrakcyjność inwestycyjna jako grupa czynników sprzyjających podejmowaniu inwestycji nie jest pojęciem jednoznacznym (Özkan-Günay, 2011, s. 73-74). Jedną z jej popularnych definicji traktuje ją jako zespół elementów decydujących o przewadze danego miejsca, kraju lub regionu, wynikający z tego, że pewne obszary wykazują relatywnie lepsze uwarunkowania dla działalności inwestycyjnej niż inne (Czerwieniec, 2007, s. 7). Pojęcie atrakcyjności inwestycyjnej bywa stosowane zamiennie z pojęciem klimatu inwestycyjnego. Chociaż z pewnością atrakcyjność jest istotna przede wszystkim z punktu widzenia decyzji o podjęciu inwestycji, natomiast klimat inwestycyjny nabiera znaczenia zwłaszcza z perspektywy długotrwałego prowadzenia inwestycji (Rymarczyk i in., 2008, s.18), to ze względu na cel opracowania rozgraniczenie między tymi pojęciami nie wydaje się istotne.

Wśród definicji klimatu inwestycyjnego sformułowanych na poziomie organizacji międzynarodowych na uwagę zasługuje ujęcie UNECE (United Nations Economic Commission for Europe) (UNECE, 2004, s. 4-5). Zgodnie z tą definicją, klimat inwestycyjny tworzony jest przez ogół warunków sprzyjających inwestowaniu na określonym obszarze. A liczne czynniki o nim decydujące można zebrać w trzy zasadnicze grupy:

- warunki makroekonomiczne – efektem ostrożnej polityki makroekonomicznej będzie niska inflacja i odpowiedzialna polityka fiskalna, z kolei zbyt luźna i nieprzewidywalna polityka makroekonomiczna wyraźnie

podniesie koszty i zwiększy ryzyko prowadzenia działalności gospodarczej,

- ramy instytucjonalne sprzyjające tworzeniu wydajnych centrów inwestycyjnych bazujących na stabilnych i przejrzystych przepisach prawnych i innych regulacjach,
- jakość i dostępność infrastruktury techniczno-organizacyjnej, w tym dostawy energii elektrycznej, sieć dróg i połączeń komunikacyjnych.

Trudno nie zgodzić się ze stwierdzeniem, że najistotniejszym elementem oceny atrakcyjności inwestycyjnej jest opinia inwestorów podejmujących decyzje w sprawie lokalizacji inwestycji. Z tego punktu widzenia znaczenia dla oceny poziomu inwestycyjnej atrakcyjności nabiera publikowany przez Ernst & Young raport tworzony na bazie opinii przekazywanych przez menedżerów podejmujących inwestycje (Ernst&Young [E&Y], 2014).

W 2008 roku atrakcyjność inwestycyjna Europy Zachodniej, do której należy grupa tzw. UE-15, po raz pierwszy spadła poniżej atrakcyjności gospodarki chińskiej (tabela 1). W ocenie ankietowanych, region Europy Zachodniej usytuowano na trzecim miejscu, a jego ocena spadła o 35 punktów procentowych (p.p.) w stosunku do 2004 roku. Należy jednocześnie odnotować, że w latach 2004-2008 atrakcyjność gospodarek Europy Środkowej i Wschodniej, do której należą tzw. nowe kraje członkowskie UE, wzrosła powyżej wysokości dla Europy Zachodniej i kształtowała się na poziomie 42% (E&Y, 2008, s. 8). Potwierdza to istotne zróżnicowanie atrakcyjności inwestycyjnej wewnątrz Unii Europejskiej związane przede wszystkim z poszerzeniem ugrupowania o 13 państw w latach 2004-2013.

Tabela 1. Trzy najbardziej atrakcyjne inwestycyjnie regiony w latach 2004-2016 (odsetek wskazań)

Region	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2013	2014	2015	2016
Europa Zachodnia	68	63	68	55	33	40	38	33	37	45	50	53
Europa Środkowa i Wschodnia	57	55	52	39	42	39	24	21	28	29	28	39
Ameryka Północna	38	52	48	38	21	33	22	21	28	31	39	37
Chiny	37	45	41	48	47	25	22	44	43	44	38	37

Źródło: E&Y 2005-2017.

Atrakcyjność inwestycyjna nowych państw członkowskich wynikała, zwłaszcza w pierwszych latach członkostwa, z ich potrzeb kapitałowych i realizowania na ich terenie inwestycji niezbędnych w procesie dostosowania do warunków jednolitego rynku wewnętrznego. Charakteryzując tę grupę państw luka rozwojowa stanowiła istotny czynnik przyciągający inwestorów zagranicznych. Z drugiej strony pojawienie się atrakcyjnych dla inwestorów regionów poza Europą Zachodnią było związane z kryzysem i jego kolejnymi symptomami i trwało do 2013 roku. Analiza wskazań atrakcyjności inwestycyjnej regionów w latach 2013-2016 świadczy o odzyskaniu dominującej pozycji przez region Europy Zachodniej, o którego sile decydują tzw. stare kraje członkowskie UE. Sygnalizuje jednak spadek inwestycyjnej atrakcyjności Europy Środkowej i Wschodniej, a w jej ramach „nowych” członków UE, co potwierdzają dane zawarte w tabeli 1. Pozycja UE w międzynarodowych przepływach kapitału w najbliższych latach będzie determinowana inwestycjami podejmowanymi w najwyżej rozwiniętych państwach członkowskich ugrupowania i przez nie, o czym będzie mowa w dalszej części opracowania.

Z punktu widzenia atrakcyjności inwestycyjnej warto odnotować oceny poszczególnych państw Unii Europejskiej pod względem środowiska dla prowadzenia działalności gospodarczej przygotowane przez Grupę Banku Światowego (por. np. Czech i Pawlas 2015, s. 90-92). Miejsce danego kraju w rankingu łatwości prowadzenia działalności gospodarczej *Doing business* jest pochodną pozycji zajmowanej przez ten podmiot w dziesięciu obszarach: uruchamianie działalności gospodarczej, pozwolenie na budowę, dostęp do elektryczności, dostęp do kredytu, ochrona inwestorów, podatki, handel międzynarodowy, egzekwowanie kontraktów oraz procedury związane z likwidowaniem działalności w wypadku niewypłacalności. Z kolei każdy z wymienionych obszarów jest oceniany na podstawie kilku elementów składowych. Zazwyczaj pod uwagę są brane procedury, koszty oraz czas (World Bank Group, 2015). Państwa UE charakteryzuje bardzo zróżnicowany poziom w rankingu łatwości prowadzenia działalności gospodarczej. W analizowanych latach wśród pierwszych dziesięciu gospodarek świata w zestawieniu znalazły się zaledwie trzy państwa członkowskie UE. We wszystkich latach tego okresu były to Wielka Brytania i Dania, ponadto w latach 2006 i 2012 Irlandia, a w latach 2014-2016 Szwecja, co potwierdzają dane przedstawione w tabeli 2. Należy także odnotować, że dla zdecydowanej większości krajów członkowskich UE całościowa ocena w rankingu *Doing business* w 2016 roku pozwoliła im osiągnąć wyższą pozycję niż w roku poprzednim. Wyjątkiem były Belgia, Finlandia, Grecja i Niemcy.

Na uwagę zasługuje też znacząca poprawa pozycji w rankingu większości tzw. nowych państw członkowskich. Na przykład Polska w 2006 roku była sklasyfikowana na 74 miejscu, a w 2016 roku na miejscu 24, Rumunia w ciągu 10 lat zmieniła pozycję w rankingu z 71 na 36, Słowenia z 56 na 30, a Łotwa z 31 na 14. Natomiast Chorwacja w 2006 roku znalazła się na 143 miejscu zestawienia, a w 2016 już na miejscu 43, co potwierdzają dane przedstawione w tabeli 2.

Tabela 2. Państwa Unii Europejskiej w rankingu *Doing business* w latach 2006, 2012 i 2014-2016 (pozycja w rankingu)

Kraj	2006	2012	2014	2015	2016	Kraj	2006	2012	2014	2015	2016
Austria	30	32	20	21	19	Litwa	15	27	21	20	21
Belgia	20	28	41	43	42	Luksemburg	–	50	57	61	59
Bułgaria	59	59	36	38	39	Łotwa	31	21	22	22	14
Chorwacja	134	80	39	40	43	Malta	–	–	76	80	76
Cypr	–	40	60	47	45	Niemcy	21	19	15	15	17
Czechy	50	64	33	36	27	Polska	74	62	28	25	24
Dania	7	5	3	3	3	Portugalia	45	30	23	23	25
Estonia	17	24	16	16	12	Rumunia	71	72	37	37	36
Finlandia	13	11	10	10	13	Słowacja	34	48	29	29	33
Francja	47	29	27	27	29	Słowenia	56	38	35	29	30
Grecja	111	100	58	60	61	Szwecja	14	14	9	8	9
Hiszpania	38	44	34	33	32	Węgry	60	51	40	42	41
Holandia	22	31	25	28	28	W. Brytania	5	7	6	6	7
Irlandia	10	10	19	17	18	Włochy	69	87	44	45	50

Źródło: World Bank Group, 2012; 2013; 2015.

Z zestawienia przedstawionego w tabeli 3 wynika, że w poszczególnych obszarach rankingu łatwości prowadzenia działalności gospodarczej sytuacja członków UE jest bardzo zróżnicowana i nie jest związana z przynależnością do grupy tzw. starych i nowych krajów członkowskich. W obszarze uruchamianie działalności gospodarczej najlepiej w 2016 roku wypadła Irlandia, a najslabiej oceniono Maltę i Niemcy. W obszarze pozwolenie na budowę najlepiej oceniono Danię i Luksemburg, a najgorzej Czechy. Z kolei w obszarze dostęp do elektryczności najwyższe miejsce w rankingu zajęły Niemcy i Szwecja, a najniżżej uplasowały się Rumunia i Węgry. W obszarze rejestrowanie własności wśród państw UE na najwyższych pozycjach znalazły się Litwa,

Tabela 3. Państwa Unii Europejskiej w rankingu *Doing business* roku 2016 (miejsca wg różnych kryteriów)

Kraj	Ogółem	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K
Srednia dla UE 28	30,4	55,5	57,1	47,7	50,5	61,3	44,8	41,5	13,4	47,1	31,3
Austria	19	111	49	20	30	62	32	42	1	10	20
Belgia	42	17	44	60	131	101	63	66	1	52	10
Bulgaria	39	82	48	104	60	32	13	83	21	49	48
Chorwacja	43	95	128	68	62	75	27	49	1	7	54
Cypr	45	53	125	63	91	62	27	34	45	139	16
Czechy	27	81	130	13	31	32	53	53	1	68	26
Dania	3	24	6	14	12	32	19	7	1	24	8
Estonia	12	14	9	38	6	32	53	21	17	11	42
Finlandia	13	28	40	18	20	44	70	13	33	30	1
Francja	29	27	20	25	100	82	32	63	1	18	24
Grecja	61	56	58	52	141	82	42	64	29	133	52
Hiszpania	32	85	113	78	50	62	32	37	1	29	18
Holandia	28	22	87	45	29	82	70	20	1	71	11
Irlandia	18	10	38	33	41	32	13	5	47	90	17
Litwa	21	29	26	55	2	32	51	27	19	6	66
Luksemburg	59	67	7	32	88	170	123	16	1	15	82
Łotwa	14	22	23	42	23	7	42	15	25	23	44
Malta	76	132	82	77	147	139	32	33	40	58	84
Niemcy	17	114	12	5	79	32	53	48	38	17	3
Polska	24	107	46	46	38	20	42	47	1	55	27
Portugalia	25	32	35	50	27	101	70	38	1	19	7
Rumunia	36	62	95	134	57	7	53	50	1	26	49
Słowacja	33	68	103	53	7	44	87	56	1	82	35
Słowenia	30	49	80	16	34	133	9	24	1	119	12
Szwecja	9	15	25	6	10	79	19	28	18	22	19
Węgry	41	75	69	121	28	20	81	77	1	8	63
Wielka Brytania	7	16	17	17	47	20	6	20	28	31	13
Włochy	50	63	86	51	24	101	42	126	1	108	25

Objaśnienia: A – uruchamianie działalności gospodarczej, B – pozwolenie na budowę, C – dostęp do elektryczności, D – rejestrowanie własności, E – dostęp do kredytu, F – ochrona inwestorów, G – podatki, H – handel międzynarodowy, I – egzekwowanie kontraktu, K – procedury związane z niewypłacalnością. Pogrubioną czcionką oznaczono kraje o najwyższej pozycji dla danego kryterium.

Źródło: World Bank Group, 2015.

Estonia i Słowacja, Grecja, Malta i Belgia zaś na najniższych miejscach. Dostęp do kredytu jako kolejny obszar rankingu łatwości prowadzenia działalności gospodarczej został najlepiej oceniony na Łotwie, w Rumunii, na Węgrzech i w Wielkiej Brytanii, najsłabiej zaś w Luksemburgu, na Malcie i w Słowenii. W ramach ochrony inwestorów najwyższe lokaty w rankingu przypisano Wielkiej Brytanii, Irlandii i Słowenii, natomiast zdecydowanie najniższą uzyskał Luksemburg. W kwestii podatków jako elementu sprzyjającego inwestycjom Irlandię i Danię oceniono najlepiej, a Włochy najgorzej. Z kolei w ramach obszaru handel międzynarodowy pierwszą lokatę przyznano aż 16 państwom członkowskim, najsłabiej wypadły natomiast Irlandia i Cypr. Kolejny obszar – egzekwowanie kontraktu – najlepiej oceniono na Litwie i w Chorwacji, natomiast najgorzej w Grecji i na Cyprze. Z kolei w ostatnim obszarze dotyczącym procedur związanych z niewypłacalnością na uwagę zasługuje wysoka pozycja Finlandii i Niemiec i niska Luksemburga i Malty.

Patrząc na UE jako całość, należy odnotować, że w skali świata najwyżej oceniono UE w obszarze handel międzynarodowy, co potwierdza otwarcie Unii na świat, czemu sprzyjają korzystne procedury dotyczące prowadzeniu handlu zagranicznego. Mogą one zachęcać do rozwoju powiązań kapitałowych z państwami UE. Inwestycje mogą się stać także komplementarne w stosunku do istniejących już powiązań handlowych z partnerami z UE. Natomiast najsłabiej wg analizowanego rankingu oceniono UE w 2016 roku w obszarach dostęp do kredytu, a także pozwolenie na budowę oraz uruchamianie działalności gospodarczej.

Zróznicowane pozycje państw członkowskich w rankingu jako całości, jak również w jego poszczególnych obszarach, zwracają uwagę na niejednorodność krajów UE z punktu widzenia warunków prowadzenia na ich terenie inwestycji w formie BIZ. Należy też odnotować odmiennosc znaczenia danego czynnika w poszczególnych państwach członkowskich.

2. Znaczenie Unii Europejskiej jako importera i eksportera kapitału w formie BIZ w warunkach gospodarki globalnej

Państwa członkowskie Unii Europejskiej były i są aktywnym uczestnikiem procesu międzynarodowego transferu kapitału w formie BIZ, co potwierdzają dane zawarte w tabelach 4 i 5. Jednocześnie dane te dokumentują zmiany w znaczeniu UE jako kraju goszczącego i realizującego BIZ w latach 1990-2015 na tle gospodarki światowej jako całości, jak również na tle innych regionów.

Tabela 4. Napływ i odpływ kapitału w postaci BIZ do i z wybranych grup krajów w latach 1990-2015 (w mld USD)

Region	1990		2000		2005		2010		2015	
	na- pływ	od- pływ	na- pływ	od- pływ	na- pływ	od- pływ	na- pływ	od- pływ	na- pływ	od- pływ
Świat	203,8	240,3	1270,7	1149,8	945,8	837,2	1388,8	1391,9	1762,2	1474,2
Kraje roz- winięte	169,8	222,4	1005,1	1016,3	590,3	706,7	699,9	983,4	962,5	1065,2
Unia Euro- pejska	97,4	132,9	683,9	819,2	498,4	609,2	384,9	478,9	439,5	487,1
Ameryka Północna	55,8	31,9	344,4	382	133,3	21,4	226,4	312,5	428,5	367,2
Kraje roz- wijające się	33,7	17,7	266,8	89,6	314,3	115,9	625,3	358,0	764,7	377,9
Afryka	2,3	1,4	8,1	0,7	30,6	1,1	43,6	8,6	54,1	11,3
Azja	22,1	11,8	143,5	85,2	199,5	83,6	412,4	291,5	540,7	331,8
Ameryka Łacińska	8,9	4,5	86,1	13,4	103,6	32,8	167,1	57,2	167,6	32,9

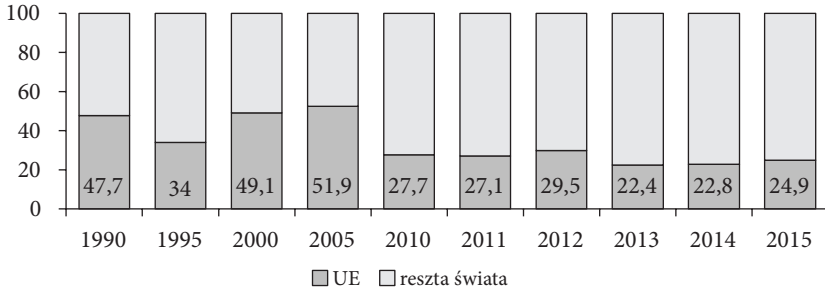
Źródło: na podstawie danych UNCTAD, FDI/TNC database.

Znaczący spadek udziału UE jako celu lokat kapitałowych w skali gospodarki światowej obserwowany od 2005 roku, co potwierdzają dane przedstawione w tabeli 5 i na rysunku 1, był związany przede wszystkim ze skutkami ogólnoświatowego kryzysu finansowego 2007 roku.

Tabela 5. Napływ i odpływ kapitału w postaci BIZ UE na tle gospodarki światowej w latach 1990-2015 (w %)

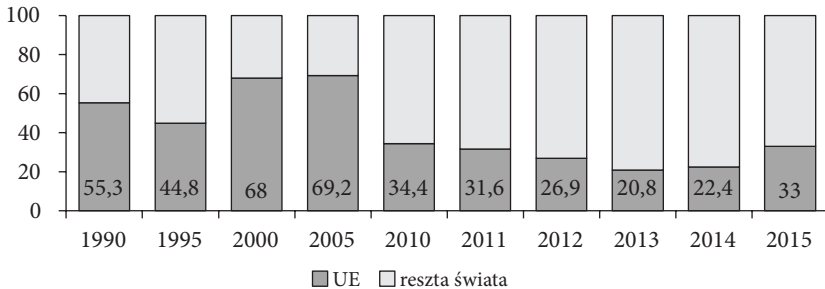
Region	1990		2000		2005		2010		2015	
	na- pływ	od- pływ	na- pływ	od- pływ	na- pływ	od- pływ	na- pływ	od- pływ	na- pływ	od- pływ
Udział krajów rozwinie- tych	83,6	92,5	79,1	88,4	62,4	84,4	50,4	70,6	54,6	72,2
w tym: udział UE	47,7	55,3	49,1	68,0	51,9	69,2	27,7	34,4	24,9	33,0
Świat	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: na podstawie danych UNCTAD, FDI/TNC database.

Rysunek 1. Unia Europejska jako region lokat kapitału w formie BIZ w latach 1990-2015 (w %)

Źródło: na podstawie danych UNCTAD.

Rysunek 2. Unia Europejska jako źródło pochodzenia BIZ na tle gospodarki światowej w latach 1990-2015 (w %)

Źródło: na podstawie danych UNCTAD.

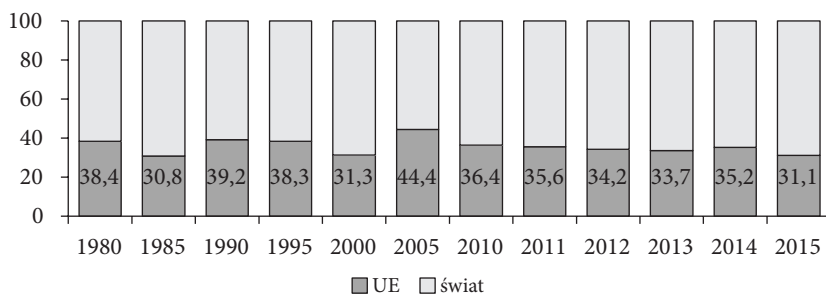
Warto jednocześnie odnotować, że jedynie cztery kraje członkowskie UE zostały wskazane w okresie 2013-2015 jako atrakcyjne dla inwestorów w opinii najważniejszych menedżerów globalnych korporacji. Były to kolejno Niemcy, Wielka Brytania, Polska i Francja, podczas gdy na liście 20 najbardziej interesujących regionów dla inwestycji znalazło się w analogicznym okresie aż dziewięć podmiotów z Azji (UNCTAD, 2013, s. 22).

Uwagę zwraca także znaczący spadek udziału UE jako eksportera kapitału w formie BIZ w latach 1990-2015, co potwierdzają dane zawarte w tabeli 5 i na rysunku 2. Ten 50% spadek udziału UE w eksporcie BIZ w skali świata był związany przede wszystkim ze wspomnianym kryzysem, który znacząco ograniczył możliwości inwestycyjne krajów członkowskich.

Wydaje się jednak, że ta tendencja ma szansę ulec zmianie w najbliższych latach. Co prawda na liście 20 najatrakcyjniejszych krajów goszczących BIZ

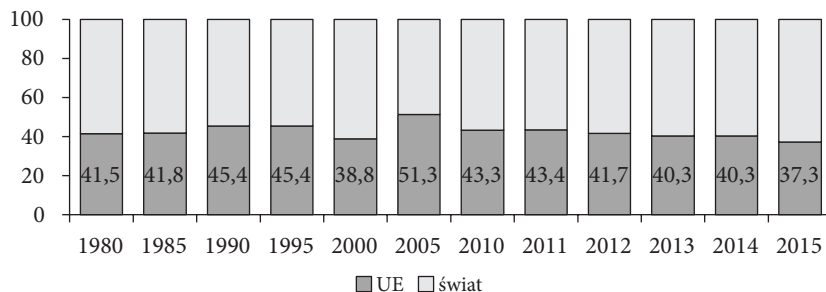
w latach 2016-2019 znalazły się zaledwie trzy kraje członkowskie UE: Wielka Brytania, Francja i Niemcy, a wśród najpewniejszych źródeł pochodzenia kapitału wskazano tylko pięciu członków UE: Wielką Brytanię, Niemcy, Francję, Holandię i Włochy (UNCTAD, 2016, s. 27-28), ale region Europy Zachodniej w 2016 roku został wskazany jako najatrakcyjniejszy dla inwestycji (tabela 1) (E&Y 2016, s. 5).

Mimo znaczącego spadku udziału UE w przepływach BIZ obserwowanego w ostatnich latach wciąż znaczący jest jej udział w skumulowanej wartości inwestycji zarówno podejmowanych na terenie Unii, jak i podejmowanych przez kraje UE za granicą, co potwierdzają dane przedstawione na rysunkach 3 i 4. Gdyby jednak obserwowana w latach 2005-2015 tendencja spadkowa utrzymała się, udział UE w skumulowanych wartościach kapitału w formie BIZ mógłby zostać ograniczony w kolejnych latach na rzecz Azji.

Rysunek 3. Udział Unii Europejskiej w skumulowanej wartości zasobów BIZ napływających (FDI stock inward) w latach 1980-2015 (w %)

Źródło: na podstawie danych UNCTAD.

Rysunek 4. Udział Unii Europejskiej w skumulowanej wartości światowych zasobów BIZ odpływających (FDI stock outward) w latach 1980-2015 (w %)

Źródło: na podstawie danych UNCTAD.

Istotnym uzupełnieniem przedstawionej analizy jest zwrócenie uwagi na rolę poszczególnych państw członkowskich UE w procesie transferu kapitału w formie BIZ. Należy odnotować, że sytuacja w poszczególnych państwach członkowskich jest zróżnicowana. Dotyczy to zarówno ich znaczenia jako krajów goszczących, jak i źródeł pochodzenia BIZ. Z tego punktu widzenia na szczególną uwagę zasługuje bardzo duża dynamika wzrostu skumulowanej wartości kapitału zainwestowanego w zdecydowanej większości krajów, które zostały członkami UE w 2004, 2007 i 2013 roku. Na przykład dla Malty wskaźnik ten wyniósł w latach 2000-2015 7000%, dla Polski ponad 600%, a dla Rumunii 1000%. Jednocześnie należy przypomnieć, że poziom zainwestowanego w omawianej grupie krajów kapitału był przed 2000 rokiem relatywnie niski, a potrzeby w zakresie nowoczesnych inwestycji bardzo znaczące. Na uwagę zasługuje jednak także relatywnie wysokie tempo wzrostu skumulowanej wartości kapitału zainwestowanego w niektórych krajach UE-15, takich jak Francja, Austria, Niemcy oraz Wielka Brytania, w których dynamika wzrostu skumulowanej wartości zainwestowanych w niej BIZ wzrosła w analizowanym okresie pięciokrotnie. Z drugiej strony w kilku krajach UE w latach 2010-2015 spadła skumulowana wartość BIZ. Proces ten dotyczył m.in. Belgii, Hiszpanii, Portugalii i Szwecji oraz kilku tzw. nowych krajów członkowskich, np. Czech i Chorwacji.

Z punktu widzenia krajów UE jako źródeł pochodzenia kapitału należy podkreślić dominującą rolę zaledwie kilku państw członkowskich jako eksporterów BIZ. Skumulowana wartość kapitału w formie BIZ zainwestowana przez Niemcy, Wielką Brytanię, Francję i Holandię stanowiła w 2015 roku ponad 61% ogółu kapitału zainwestowanego za granicą przez kraje UE.

Należy podkreślić, że wśród krajów UE można mówić zarówno o importerach netto, jak i eksporterach netto BIZ. Do pierwszej grupy należy 12 „nowych” krajów członkowskich (wyjątek stanowi Cypr) oraz Portugalia i Hiszpania. Natomiast grupę najistotniejszych eksporterów netto z punktu widzenia skali inwestowanego za granicą kapitału tworzą Francja, Holandia, Niemcy i Wielka Brytania, co ilustrują dane przedstawione w tabeli 6.

Tabela 6. Skumulowana wartość kapitału zainwestowana na terenie państw Unii Europejskiej oraz przez państwa Unii za granicą w latach 2000, 2005, 2010 i 2015 (w mld USD)

Państwo	Kapitał zainwestowany w państwach UE				Kapitał zainwestowany przez państwa UE za granicą			
	2000	2005	2010	2015	2000	2005	2010	2015
Austria	30,4	61,3	160,6	164,8	24,8	67,2	181,6	208,3
Belgia	195,2*	492,3	873,3	468,7	179,8*	386,3	951	458,8
Bułgaria	2,7	9,1	47,2	42,10	0,07	0,1	2,6	3,1
Chorwacja	2,7	12,5	31,5	26,4	0,8	2,1	4,5	5,4
Cypr	2,9	8,7	212,5	138,2	0,56	3,0	197,4	133,1
Czechy	21,6	59,4	128,5	113,1	0,74	4,2	14,9	18,5
Dania	73,6	101,6	96,9	100,9	73,1	118,1	165,4	190,6
Estonia	2,6	12,2	15,5	18,9	0,26	1,9	5,5	6,1
Finlandia	24,3	52,8	86,7	92,3	52,1	74,4	137,7	94,6
Francja	184,2	600,8	630,7	772,0	365,9	853,2	1172,9	1314,2
Grecja	14,1	29,3	35,0	17,7	6,1	13,3	42,6	26,5
Hiszpania	156,3	367,6	628,3	533,3	129,2	381,3	653,2	472,1
Holandia	243,7	463,4	588,1	707,0	305,4	641,3	968,1	1074,3
Irlandia	127,1	211,2	285,6	435,5	27,9	117,9	340,1	793,4
Litwa	2,3	6,4	13,2	14,4	0,03	0,7	2,1	2,2
Luksemburg	*	69,4	172,3	205,0	*	44,4	187,0	169,6
Łotwa	1,7	4,8	10,9	14,5	0,02	0,3	0,9	1,2
Malta	2,3	4,2	129,7	163,5	0,2	0,8	60,6	67,9
Niemcy	470,9	502,5	955,9	1121,3	483,9	967,3	1364,6	1812,5
Polska	33,4	93,3	187,6	213,1	0,3	4,6	16,4	27,8
Portugalia	34,2	64,5	114,9	114,2	19,4	44,5	62,3	63,6
Rumunia	6,9	23,8	68,1	69,1	0,14	0,2	1,5	0,6
Słowacja	6,9	15,3	50,3	48,2	0,56	0,5	3,5	2,6
Słowenia	2,4	8,1	10,7	11,8	0,78	3,6	8,1	5,5
Szwecja	93,8	171,5	347,2	281,9	123,6	202,5	374,4	345,9
Węgry	22,8	61,2	90,8	92,1	1,3	6,6	22,3	38,5
Wielka Brytania	463,1	816,7	1009,5	1457,4	923,4	1237,9	1574,7	1538,1
Włochy	122,5	219,9	328,1	335,3	169,9	293,5	491,2	466,6

*Z Luksemburgiem. ** Dane razem z Belgią.

Źródło: na podstawie danych UNCTAD.

Zakończenie

Udział kraju bądź regionu w międzynarodowym przepływie kapitału, zwłaszcza w formie BIZ, jest istotnym czynnikiem oceny jego roli w globalnej gospodarce. Podejmowanie inwestycji za granicą sprzyja dyfuzji technologii, często będącej istotnym elementem rozwoju gospodarek krajów goszczących. Nie bez znaczenia jest też wpływ inwestycji podejmowanych na terenie krajów goszczących na lokalny rynek pracy, stwarzający niejednokrotnie możliwości rozwoju różnego typu MŚP w otoczeniu realizowanych inwestycji, które bezpośrednio lub pośrednio działają na potrzeby inwestycji lub ich pracowników.

Państwa członkowskie Unii Europejskiej były i są liczącym się źródłem pochodzenia kapitału, choć udział poszczególnych członków w eksporcie kapitału w formie BIZ jest bardzo zróżnicowany, zwłaszcza od momentu poszerzenia UE na wschód w 2004 i 2007, a także w 2013 roku. Niejednokrotnie jest także ich znaczenie jako celu kapitałowych lokat, co znajduje potwierdzenie w różnym poziomie ich atrakcyjności inwestycyjnej. Mimo okresowego spadku wartości transferowanego do i z UE kapitału, UE-28 wciąż odgrywa znaczącą rolę w światowych przepływach kapitału w formie BIZ. Przepływowi kapitału między krajami członkowskimi sprzyjało utworzenie wspólnego rynku i funkcjonująca w jego ramach swoboda w tym zakresie. Natomiast znaczenie UE w eksporcie i imporcie kapitału spoza krajów członkowskich i poza nie wynikało z wysokiego poziomu rozwoju i zaawansowania technologicznego ugrupowania obserwowanego do końca lat 90. XX wieku. Ograniczenie roli UE w międzynarodowych przepływach BIZ było natomiast związane ze skokiem rozwojowym azjatyckich tygrysów oraz Chin i ich kapitałowej ekspansji najpierw jako importerów, a w kolejnej dekadzie również jako eksporterów kapitału w formie BIZ. Z kolei kryzys finansowy 2007+ ograniczył kapitałową aktywność UE jako całości na tle gospodarki światowej oraz rolę poszczególnych jej członków zarówno jako państw goszczących, jak i podejmujących BIZ za granicą.

Nie bez znaczenia dla decyzji o lokalizacji inwestycji na terenie UE są też jej wewnętrzne problemy społeczno-ekonomiczne związane m.in. z decyzją Wielkiej Brytanii o rezygnacji z członkostwa w UE, tym bardziej że była ona do tej pory jednym z najważniejszych wśród państw UE importerów i eksporterów BIZ.

Mimo tych niekorzystnych uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych Unia Europejska z pewnością pozostanie liczącym się uczestnikiem światowych przepływów kapitału w formie BIZ. Jej znaczenie jako regionu

pochodzenia kapitału, jak i goszczącego BIZ w najbliższych latach będzie odzwierciedleniem zmieniających się uwarunkowań globalnych i ich wpływu na funkcjonowanie UE, a także stopnia stabilizacji wewnętrznego rynku Unii Europejskiej.

Bibliografia

- Czech, K. i Pawlas, I. (2015). Nowe kraje Unii Europejskiej jako uczestnicy międzynarodowego transferu kapitału w warunkach gospodarki globalnej, *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Ekonomia*, 218(1), 90-92.
- Czerwieniec, E. (2007). Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w środowisku lokalnym. *Zeszyty Naukowe. Prace Katedry Mikroekonomii Akademii Ekonomicznej w Poznaniu*, 94.
- Ernst & Young. (2005). Ernst & Young's 2005 European Attractiveness Survey. *Emerging Economies Stake Their Claim*.
- Ernst&Young. (2006). Ernst & Young's 2006 European Attractiveness Survey. *Globalisation Act II: Team Europe Defends its Goals*.
- Ernst&Young. (2007). Ernst & Young's 2007 European Attractiveness Survey. *Wanted: A renewable Europe*.
- Ernst&Young. (2008). Ernst & Young's 2008 European Attractiveness Survey. *An open world*.
- Ernst&Young. (2009). Ernst & Young's 2009 European Attractiveness Survey. *Re-inventing European growth*.
- Ernst&Young. (2010). Ernst & Young's 2010 European Attractiveness Survey. *Waking up to the new economy*.
- Ernst&Young. (2011). Ernst & Young's 2011 European Attractiveness Survey. *Restart*.
- Ernst&Young. (2012). European Attractiveness Survey 2012. *Growth, actually*.
- Ernst&Young. (2013). E&Y Attractiveness Survey. Europe 2013. *Coping with the Crisis. The European Way*.
- Ernst&Young. (2014). E&Y Attractiveness Survey. Europe 2014. *Back in the Game*.
- Ernst&Young. (2015). E&Y Attractiveness Survey. Europe 2015. *Comeback time*.
- Ernst&Young. (2016). E&Y Attractiveness Survey. Europe 2016. *How can Europe's investors turn resilience into growth?*
- Ernst&Young. (2017). E&Y Attractiveness Survey. Europe May 2017. *Investors vote "remain" in Europe*.
- Özkan-Günay, E.N. (2011). Determinants of FDI inflows and policy implications: A comparative study for the enlarged EU and Candidate Countries. *Emerging Markets Finance & Trade*, 47(4), 71-85. doi: 10.2753/REE1540-496X4704S405

- Rymarczyk, J., Błaszczyk, M., Michalski, B., Niemiec, M., Niemiec, W. i Wróblewski, M. (2008). *Klimat inwestycyjny Dolnego Śląska w ocenie bezpośrednich inwestorów zagranicznych*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza Arboretum.
- UNCTAD. (2006). *World Investment Report 2006. FDI from developing and transition economies: Implications for development*, Geneva.
- UNCTAD. (2011). *World Investment Report 2011. Non-equity modes of international production and development*, Geneva.
- UNCTAD. (2013). *World Investment Report 2013. Global value chains: Investment and trade for development*, Geneva.
- UNCTAD. (2014). *World Investment Report 2014. Investing in the SDGs: An action plan*, Geneva.
- UNCTAD. (2015). *World Investment Report 2015. Reforming international investment governance*, Geneva.
- UNCTAD. (2016). *World Investment Report 2016. Investor nationality: Policy challenges*. Geneva.
- UNECE, 2004, *Investment climate: A UNECE report*, Prague.
- World Bank Group. (2012). *Doing business 2013. Smarter regulations for small and medium-size enterprises*, Washington.
- World Bank Group. (2013). *Doing business 2014. Understanding regulations for small and medium-size enterprises*, Washington.
- World Bank Group. (2015). *Doing business 2016. Measuring regulatory quality and efficiency*, Washington. Pobrano z <http://www.doingbusiness.org>